

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
LÉTKEZDÉS

MÁRTÍROK RÉGEN ÉS MA

A vértanúság az ókor óta érvényes, a Katekizmusba is bekerült keresztény értelmezés szerint „azoknak a tanúságtétele, akik azért adják az életüket, hogy ne mondjanak le Istenről és az ő szeretetéről”. A vértanúság „a hit igazsága melletti legnagyobb tanúságtétel; olyan tanúságtételt fejez ki, amely egészen a halálig terjed”, amelyben a mártírok a tudatos életáldozat cselekedetével állnak ki Isten és a feltétlen szeretet mellett.

- ◆ Történetének első századaiban a keresztény közösség gyakran volt kitéve a hatalom, akkoriban a római hatóságok általi üldöztetésnek, erőszaknak. Ennek a néha helyi, alkalmi, néha birodalmi méretű és császári parancsszóval vezérelt, sok áldozattal és szenvedéssel járó üldözésnek több oka is volt. A hatóságok szemében Krisztus követői hűtlenséggel, állampolgári megbízhatatlansággal gyanúsítható csoportot jelentettek. Ezt a gyanakvást csak erősítette közösségük zártága, a kívülálló szemével nézett titokzatossága, gyanús jámborsága és béketűrőse, amely mögött az utca pogány népe egyenesen ártó varázslatokat, rontó praktikákat, a hatalom pedig lázadásra kész szervezkedést sejtett. A pogány Róma szemében bizarr, sőt, egyenesen deviáns gondolatnak tűnt, hogy a keresztények – még a zsidók vallási furcsaságán és különtségén is túltéve – egyetlen láthatatlan, ábrázolhatatlan szellem-istent imádnak, és egy olyan Megváltó nevére és dicsőséges feltámadására esküsznek, aki bűnöző módjára, keresztben végezte be földi pályafutását. Ilyen helyzetben az üldözők célja az volt, hogy hitük feladására, eszméik megtagadására kényszerítsék a keresztényeket, és a mártírság velejárója azóta is, hogy az üldözők önfeladásra akarják bírni kiszemelt áldozataikat. A hívők közül ebben a helyzetben sokan gyengének bizonyultak, engedtek a kényszernek, és feladták meggyőződésüket, vagy némi gyávasággal, a pusztta életösztonnek engedelmessé legálább színlelték, hogy megfelelnek a hatóságok elvárásainak. De voltak olyanok, nem kevesen, akik a fenyegetések és kínzások között is kitartottak Krisztus hite és egyháza mellett, és azt is büszkén vállalták, hogy életüket kell adniuk meggyőződésükért. Ők voltak azok a vértanúk, mártírok, akiknek áldozata és bátorsága példát mutatott a többieknek, és azt igazolta, hogy vannak, és mindig lesznek olyanok, akik a hitük és életük közötti választás elé állítva az előbbi mellett döntenek. Idővel az egyház erős merített mártírjai helyállásából, és különös tisztelettel vette körül emléküket. Ám a hitért vállalt életáldozat ideje nem múlt el a Rómával való megbékélés, az üldözések korának vége után sem, sőt, az eretnekmozgalmak, szekták, az egyházon belüli szakadások, felekezeti küzdelmek évszázadaiban szomorú formában élt tovább. Keresztények adtak halálra a hit vélt tisztasága nevében más keresztényeket. Időközben a vértanúság fogalma is kitért, hiszen idővel a politikai eszmék, ideológiák, nemzeti és faji identitások melletti hősiesség kitartás és életáldozat hősei, forradalmak, szabadságharcok áldozatai is kiérdemelték a mártír nevet, miközben az utóbbi századokban is bevett gyakorlat maradt ölni hitért, meggyőződésért, hovatartozásért.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc áldozatainak portréi a Terror Háza Múzeumban

A keresztény mártírok új korszaka a francia forradalom véres éveiben érkezett el, a 20. században pedig ismét szomorú gyakorlattá lett vallási, de méginkább vallásellenes indulatból, politikai, ideológiai megfontolásból ölni. A mexikói forradalom, a spanyol polgárháború keresztényüldözésének drámája után a nemzetiszocializmus zsidóüldöző átokfutása is példa erre, a világméretű bolsevik rémuralom évtizedei pedig már-már iparszerűen gyártották a mindenféle hitű, meggyőződésű vértanúkat. De így volt ez az eszmei-politikai élet világában is; fajok, osztályok, népek eltörlésének kísérlete a föld színéről közelmúltunk baljós, az emlékezetből ki nem törölhető, vértanúk tanúságtételével összefonódó öröksége. A mártírok idejének nincs vége: ha széttekintünk világunkban, azt látjuk, hogy ma is ölnék embereket pusztán hitükért, vallási hovatartozásukért, meggyőződésükért, vagy pusztán azért, mert mások, mint a környezetük, mert ellenségeiknek útban vannak. Elég, ha csak a közel-keleti keresztények tragédiájára gondolunk, de Afrika, Ázsia számos háború, polgárháború, faji vagy vallási ellentétek sújtotta országában adják ma is az életüket keresztények és nem keresztények csupán azért, mert hisznek és kitaranak amellelt a meggyőződés, hagyomány, kultúra mellett, amelyben születtek, amely lelki táplálékuk, megtartó erejük, szerves része az életüknek. Korunk hitevesztett vagy hitében gyenge átlagembere részvétellel átszótt döbbséggel áll a halált is vállalók hősiesség kitartása előtt. Fel kellene tennie azt a kérdést, hogy mit is jelent az ember képessége arra, hogy mártírrá váljon, hogy vértanúvá legyen.

Először is drámai, szorongató, hősiesség és vértanúkat termő történelmi helyzet kell hozzá, amikor a jó és a rossz közötti választás leegyszerűsödik, a veszélyben élő emberek alapvető életdöntésre kényszerülnek. Az is igaz, hogy szorongató helyzetben sem minden ember képes erre; az életáldozatra való készség nem természetes dolog, hanem különleges adomány, karizma, és éppen rendkívülisége teszi példaértékűvé a környezet, az utókor számára. Az ilyen szorongató döntések tárgyainak köre is tágasabb ma, mint az ókeresztény időkben, hiszen a vértanúság vállalása nem pusztán a hit, Isten, de a haza, a nemzet, magas eszmék és biztos értékek melletti, az életáldozatig elmenő kiállást is jelent. A mártírság a hősiesség különleges formája, hiszen lényege nem a saját meggyőződés harcos, másokkal bátran szembeszálló védelmezése, hanem az üldözők ártó szándékának vétlen elszívása. Olyan dolgok melletti – erőszakkal, fenyegetéssel, halállal szembeni – kitartás, amely messze túlmutat az ösztönök, érdekek hétköznapi világán. Jó volna persze, ha egyre kevesebb alkalom adódna a világban arra, hogy mártírok, vértanúk szülessenek közöttünk. Az azonban biztos, hogy amíg lesznek mártírjai hiteknek, jó ügyeknek, addig az ő tanúságtételük azt bizonyítja, hogy rendkívüli helyzetekben – kényszerek fogságában vagy szabad döntés eredményeképpen – az ember minden határon túl képes felülmúlni önmagát, a pusztta ész- és célszerűség világát. Tekintetét a horizonton túlra emelve igazolja: nincs nála csodálatosabb, a lélek és a szellem szavára még élete árán is hallgatni képes teremtmény a földön. ◆

Kép - Profimedia - Red Dot

